

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПОЛІТОЛОГІЇ**

**ПОЛІТИКА ТА ПРАВО
В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ:
ПОШУК РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

...

23 КВІТНЯ 2024

**Київ
Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова
2024**

УДК 32:341.3«364»(082)
П 50

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 8 від 28 березня 2024 року)*

П 50   **ПОЛІТИКА ТА ПРАВО В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ: ПОШУК
РІШЕНЬ** : збірник матеріалів Міжнарод. наук. конф. / за заг. ред.
П. В. Горінова ; Навчально-науковий інститут права та політології
УДУ імені Михайла Драгоманова (м. Київ, 23 квітня 2024 р.). – Київ :
Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. – 399 с.

Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції «Політика та право в умовах дії воєнного стану: пошук рішень» містить короткий зміст результатів науково-дослідних робіт наукових, науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів та студентів закладів вищої освіти, наукових установ і організацій. Збірник присвячено аналізу й оцінці політичних і правових аспектів у контексті воєнного стану, з особливим акцентом на українські реалії та міжнародну перспективу. У збірнику широко представлені теми, що стосуються захисту прав людини, правового регулювання під час воєнного стану, ролі національних та міжнародних інституцій у забезпеченні правопорядку та справедливості. Велика увага приділена питанням соціального захисту військовослужбовців та цивільного населення, особливостям правосуддя в умовах воєнного стану. Дослідження в збірнику відзначаються глибоким аналітичним підходом та різноманітністю методологій, що дозволяють оцінити складність та багатовекторність правових і політичних викликів сучасного світу.

Збірник є джерелом для науковців, юристів, політологів, а також для всіх, хто цікавиться глибоким розумінням сучасних правових і політичних реалій. Він сприяє науковому діалогу, обміну знаннями та досвідом між фахівцями різних галузей, що є ключовим для вироблення комплексних підходів до вирішення глобальних викликів сучасності.

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, правильність фактів і посилань несуть автори матеріалів.

УДК 32:341.3«364»(082)
DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-MK_NNIPiP_2024

© Автори публікацій, 2024
© ННПіП УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024
© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про охорону дитинства». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
2. Постанова Кабінету міністрів України № 302 «Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2022-%D0%BF#Text>
3. Сайт Офісу Президента України. URL : <https://www.president.gov.ua/>
4. Постанова Кабінету міністрів України № 339 «Деякі питання захисту осіб, у тому числі дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/339-2023-%D0%BF#Text>
5. Сайт інституції Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. URL : <https://ombudsman.gov.ua/uk/zayavniku>
6. Постанова Кабінету Міністрів України № 376 «Деякі питання Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-2016-%D0%BF#Text>
7. Постанова Кабінету міністрів України № 564 «Про затвердження положення про дитячий будинок сімейного типу». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF#Text>
8. Конвенція про права дитини. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

УДК 340.12

Анастасія ТОМЕНКО / Anastasiia TOMENKO

*студентка гр. 41-П Навчально-наукового інституту права та політології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (м. Київ)*

Павло ГОРИНОВ / Pavlo GORINOV

*кандидат юридичних наук, доцент, заслужений працівник соціальної сфери України,
директор Навчально-наукового інституту права та політології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (м. Київ)*

ВЗАЄМОДІЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА ТА ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА: ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У цій роботі розглядаємо фундаментальні питання взаємозв'язків між філософією права та загальною теорією держави і права, акцентуючи на їх спільних наукових викликах та завданнях. Аналіз базується на дослідженні не лише сутнісних відмінностей між цими дисциплінами, але й на розгляді їх синергетичного потенціалу для розуміння та формування правової реальності. Відмінність у підходах до права і держави надає унікальну можливість для переосмислення сучасних правових норм і їх взаємодії з динамічно змінюваними соціокультурними, політичними та економічними контекстами.

Особлива увага в роботі приділяється аналізу того, як філософські розуміння права можуть сприяти адекватному визначенню пріоритетів прав людини у світі, що зазнає постійних змін. Це включає розгляд теоретичних концепцій права в контексті їх практичної аплікації і необхідності зміцнення моральних основ правової системи. Вирішення цих питань вимагає глибокого осмислення існуючих розривів між нормативними теоріями та їх реалізацією в правовій практиці, що становить основу для подальшого розвитку обох дисциплін.

Розуміння цих взаємозв'язків відкриває перспективи для більш широкого діалогу між теоретиками і практиками, що може сприяти розвитку інтегративних підходів у правознавстві. Вивчення та аналіз міждисциплінарних зв'язків допомагає виявити нові напрямки в дослідженні права, що є надзвичайно важливим для адаптації правових систем до сучасних соціальних вимог і викликів.

У контексті дослідження взаємодії між філософією права та загальною теорією держави і права, акцент робиться на аналізі наукової літератури, проведенні емпіричних досліджень та застосуванні методів теоретичного моделювання. Ці методи дозволяють дослідити реальні взаємодії між цими дисциплінами та оцінити потенціал їх розвитку у сучасному соціокультурному контексті. Важливим є підхід, який включає систематичний огляд академічних робіт та їх критичний аналіз з метою виявлення основних тенденцій і змін у теорії та практиці.

Сучасне наукове середовище характеризується посиленням інтегративних процесів, що ведуть до взаємозбагачення і синтезу знань між різними галузями. В контексті цього процесу, особлива увага приділяється розгляду співвідношення і взаємопідсилення зв'язків між дисциплінами. Така інтеграція є особливо важливою в політичних науках, де історичні та теоретичні дослідження часто використовують досягнення філософії права та загальної теорії держави і права для глибшого розуміння соціальних процесів.

Значення міждисциплінарного підходу у політичних дослідженнях полягає у використанні філософських і юридичних концепцій для забезпечення більшої глибини аналізу та розширення теоретичної бази досліджень. Це допомагає виявити нові перспективи та можливості для розвитку правових і політичних теорій, сприяючи формуванню більш ефективних стратегій управління та законодавчих змін, що відповідають сучасним викликам.

У центрі інтегративно-загальнонаукового підходу стоїть філософія, яка завдяки своїм світоглядним та методологічним функціям, а також універсальному категоріальному апарату впливає на процес зближення різних наук. Філософія права, як загальнометодологічна галузь знань, має на меті надати світоглядне розуміння суті права, його значення та призначення для людей, аргументувати соціальні, духовні та етичні передумови правового порядку з точки зору людського існування [1, с. 568].

Філософія не залишає поза своєю увагою державу і право, однак вона визначає їх сутність, природу, призначення і місце в системі соціальних явищ і цим обмежується. Що стосується теорії держави і права, то вона вивчає державу і право багатогранне, звертаючись при цьому до передових досягнень філософії і використовуючи філософські категорії – сутність, зміст і форма, частина і ціле, можливість і дійсність, система і структура. Філософія виробляє засоби світоглядної орієнтації людини, дає ключ до розгадки державно-правових явищ.

Теорія держави і права озброює філософію матеріалом, який дозволяє робити узагальнення і формулювати загальні принципи соціального прогресу, свободи, а також виробляти загальнометодологічні принципи дослідження в галузі всіх окремих наук, у тому числі в царині держави і права. Не випадковим є те, що філософія права як частина загальної філософії започаткувала теорію держави і права, перетворилася на методологічне підґрунтя юриспруденції завдяки дослідженню глобальних державно-правових категорій (насамперед категорії «право»). Однак філософія права не займається практичним вивченням основних закономірностей держави і права. Вона не підмінює собою теорію, покликану здійснювати аналіз емпіричного матеріалу, що міститься в історично сформованих нормах права, у переплетінні

випадкового і необхідного в правовій дійсності, у порівнянні правових систем держав. Філософія права зосереджується на методологічному аспекті пізнання правових явищ і процесів, вивчає їх з філософської точки зору. Можна сказати, що філософія права – це система знань про фундаментальні принципи буття права, про онтологічну природу права, його людську і соціальну сутність. [2, с. 13]. Лише поєднання філософських концепцій про природу права з юридичними знаннями про його формально-нормативний аспект створює необхідну теоретико-методологічну базу для розвитку загальної теорії держави та права як наукової основи сучасної юридичної практики. Це відображає думку, що «філософія без права мертва, а право без філософії порожнє».

У світлі розгляду проблем співвідношення філософії права та загальної теорії держави і права важливо враховувати плюралізм існуючих підходів до розуміння природи права. Деякі концепції філософії права розглядають природне право як вихідний пункт у формуванні правових норм, але ці ідеї та принципи набувають конкретної юридичної форми через розумовий аналіз та включення їх до системи позитивного права.

Суттєвий внесок у розвиток концепції природного права здійснив німецький філософ І. Кант, який розрізняв різні аспекти права та виділяв його теоретичні та практичні аспекти. Подібно до Канта, Гегель підкреслював необхідність поєднання ідеального та практичного у праві, що стає чіткішим у розумінні свободи та практичної реалізації права. Гегель вбачав основне завдання філософії права в її очищенні від ідей природного права та у формуванні раціонального правового порядку. У ході еволюції філософії права здійснювалися спроби подолати дуалізм між двома одночасно діючими теоріями права – природного та позитивного – шляхом знаходження своєї родової ідеальної формули співвідношення між ними. Деякі філософи, такі як В. Соловйов, Є. Трубецький, вказували на те, що над позитивним правом стоїть вища категорія – совість. Інші, як П. Новгородцев, розглядали природне право як ідеальну вимогу, що визначає «практичне майбутнє право». Загалом, деякі представники неокласичної філософії права стараються уникнути вживання терміну «природне право», замінюючи його поняттями «справедливість», «ідея права» або «надзаконне право» [3, с. 332].

Проте, в такому підході часто спостерігається сплутування права та моралі, а також формального та фактичного в контексті трактування категорії «природне право». Це може призвести до абсолютизації відносних моральних цінностей, які, на думку вчених, мають відобразитися в позитивному праві. Такий підхід створює виклик у розрізненні між об'єктивними нормами права та суб'єктивними моральними переконаннями, що може впливати на розуміння та застосування правових норм у суспільстві.

Оскільки право є не лише абстрактною концепцією, але й практичною реальністю життя людей, філософія права набуває значення та теоретичної вагомості лише тоді, коли вона взаємодіє з позитивним правом, що безпосередньо стосується правового матеріалу та виходить з його творчого осмислення. Такі творчі контакти між філософією та правознавством сприяють розумінню права як не лише функції держави, але й як сутності соціального буття та духовності людини. Для подолання розриву між теорією та практикою необхідне розширення взаємодії філософії, соціології, теорії держави і права у вивченні механізмів та соціальних результатів функціонування держави і права. Ця взаємодія ґрунтується на принципі взаємодоповнюваності у сфері соціального пізнання, що дозволяє зберігати

теоретичну цінність будь-якого альтернативного погляду в системі їх цілісності. Важливо зазначити, що розвиток контактів між філософсько-правовими та юридичними дослідженнями не має призводити до знеособлення нормативності права та його нормативної визначеності. Це необхідно для реалізації принципу рівності перед законом.

Зростання інтересу українських юристів до філософії права пов'язане з потребою розвитку та удосконалення методології дослідження права, а також з необхідністю правового осмислення нових соціальних проблем та подолання ідеологічних обмежень. Встановлено, що взаємодія між філософією права та загальною теорією держави і права має складну та багатогранну природу. Виявлено, що обидві дисципліни взаємопов'язані та впливають одна на одну, сприяючи розвитку теоретичного та практичного розуміння правової системи суспільства. При цьому виявлені певні проблеми, такі як нестача взаємодії між теорією та практикою, а також потреба в подальшому дослідженні з метою визначення перспектив розвитку цих наукових напрямків.

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що вивчення взаємодії між філософією права та загальною теорією держави і права є важливим напрямком в юридичній науці. Цей діалог сприяє більш глибокому розумінню природи права та держави, їхніх взаємозв'язків та впливу на суспільство. Дослідження цих аспектів відображає постійну потребу у вдосконаленні теоретичних засад правознавства та розвитку сучасного правового регулювання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабкін В., Усенко Б. Нарис історії розвитку загальної теорії держави і права, філософії та енциклопедії права. Антологія української юридичної думки : в 6 т. Т. 1. Київ : Видавництво, 2002. 568 с.
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Київ, 2000. С. 13.
3. Філософія права: проблеми та підходи. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Правознавство» / за заг. ред. П. М. Рабіновича. Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2005. 332 с.

УДК 341.231.14«364»

Анна УДОВЕНКО / Anna UDOVENKO
студентка спеціальності «Політологія»

*Навчально-наукового інституту права та політології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (м. Київ)*

ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА РЕАЛІЇ

Захист прав і свобод громадян є одним із основних обов'язків держави, водночас в окремих випадках обмеження у законодавчо визначений спосіб є невідворотним. Згідно з Конституцією України підставою для таких обмежень є впровадження воєнного або надзвичайного стану. В умовах воєнного стану можуть обмежуватися: право на недоторканність житла (ст. 30); право на таємницю